

Predgovor

Spoštovane udeleženke in cenjeni udeleženci Osmega izobraževalnega dne programa ZORA,

Veseli smo, da nam je uspelo organizirati še en, sedaj že tradicionalni izobraževalni dan programa ZORA. Zahvaljujem se vsem, ki ste se odzvali vabilu k predavanju ali udeležbi in upam, da boste domov odšli zadovoljni, z novimi znanji in spoznanji, ki vam bodo koristila pri vašem vsakodnevnem delu. Zavedamo se, da le s sodobnim znanjem in zavzetostjo vseh sodelavcev program ZORA lahko dosega dobre rezultate! Tudi letošnje srečanje je finančno omogočil Onkološki inštitut Ljubljana, sedež državnega programa ZORA, s sredstvi, ki jih programu posebej namenja Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Ker smo želeli, da bi bila udeležba dostopna čim več sodelavkam in sodelavcem programa, smo ga – kot vse dosedanje – organizirali brez kotizacije.

Letos poteka 15 let od vzpostavitve programa ZORA na državni ravni. V prvih petnajstih letih smo uspeli vzpostaviti dobro pregledanost ciljne skupine žensk, veliko truda je bilo vloženega v neprestano nadgrajevanje kakovosti dela na vseh strokovnih področjih. Velik napredek smo naredili na področju citopatologije in lahko se pohvalimo, da imajo skoraj vsi slovenski presejalci opravljen evropski izpit QUATE z odliko. Incidenca raka materničnega vratu se je v tem času prepolovila, Slovenija se v zadnjih letih umešča med države z najmanjšo stopnjo incidence in umrljivosti zaradi tega raka v svetu. V preteklosti temu ni bilo tako. Rak materničnega vratu je bil v obdobju 1962–1965, ob vzpostavitvi Registra raka Republike Slovenije, drugi najpogostejši rak pri ženskah. Zmanjšanje incidence raka materničnega vratu v Sloveniji je posledica učinkovitega odkrivanja in zdravljenja predrakavih sprememb materničnega vratu v okviru programa ZORA, zmanjšanje umrljivosti bolnic z RMV pa odkrivanja rakov v zgodnejših stadijih in bolj učinkovitega zdravljenja. V zadnjih letih v Sloveniji zbolevajo predvsem ženske, ki se programa ZORA ne udeležujejo redno. Pri njih je rak odkrit praviloma v napredovalem stadiju, ki je kljub sodobnemu zdravljenju slabše ozdravljiv.

Kako naprej? Vsekakor tako, da ne bomo ogrozili odličnih rezultatov programa ali zanemarili strokovnih novosti na področju obvladovanja raka materničnega vratu, ki pred nas postavljajo nove izzive. Smo v obdobju, ko presejalni program že kaže odlične rezultate, ko v presejanje vstopajo deklice, cepljene proti okužbam s HPV in ko imamo na voljo novo presejalno metodo (test HPV), ki med drugim omogoča neodzivnicam samoodvzem brisa v domačem okolju. Da bi se prilagodili novim strokovnim spoznanjem in sodobnim usmeritvam preventive raka materničnega vratu, smo si v Sloveniji za cilj zadali prenoviti informacijski sistem ter kasneje tudi presejalno politiko. S podobno situacijo se srečujejo mnoge države z dobro organiziranim presejalnim programom. Zato morda ni presenetljivo, da je Svetovna zdravstvena organizacija v letu 2018 razglasila nov cilj na področju obvladovanja raka materničnega vratu, in sicer eliminacijo raka materničnega vratu s sinergijo delovanja dveh izjemno učinkovitih populacijskih preventivnih ukrepov – cepljenja proti HPV in presejanja za raka materničnega vratu. Da bomo ta cilj lahko dosegli tudi v Sloveniji, si moramo prizadevati za povečanje precepljenosti proti HPV in postopno in premišljeno uvajanje nujnih sprememb v presejalni program ZORA. Z nepremišljenimi spremembami lahko ogrozimo dobre rezultate programa. Zavedamo se, da nas kljub zelo dobri rezultatom programa ZORA čakajo spremembe, ki ne bodo lahke in se bo na njih nujno dobro pripraviti.

Za uvajanje sprememb je nujna podpora tako žensk in stroke, kot odločevalcev in plačnika. Veseli smo, da sta bila v letu 2018 sprejeta dva pomembna zakonska akta, ki uravnavata delovanja programa ZORA in sta nujna za uvedbo načrtovanih sprememb, opredeljenih tudi v Državnem programu obvladovanja raka 2017–2021. To sta Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva (Ur. l. RS, št. 65/2000 in 31/2018) in Pravilnik o izvajanju državnih presejalnih programov za zgodnje odkrivanje predrakavih sprememb in raka (Ur. l. RS, št. 57/18). Zakon ukinja obvezno podpisovanje privolitve za vpis izvida triažnega testa HPV v register ZORA, s 1. januarjem 2019 privolitev več ne bo potrebna. Novost je tudi, da presejalni pravilnik ukinja zgornjo

mejo 74 let za priložnostno presejanje. Pravilnik ne spreminja umeščenosti programa ZORA v sistem zdravstvenega varstva, uvaja pa večji red na področju kolposkopije in laboratorijske diagnostike.

Na program letošnjega Izobraževalnega dne programa ZORA smo umestili aktualne teme s področja bolezni, povzročenih z okužbo s HPV, uporabe testa HPV v ginekoloških ambulantah in cepljenja proti HPV. Med strokovnimi dilemami smo izpostavili prekomerno obravnavo mladih žensk s klinično nepomembnimi spremembami materničnega vratu ter obravnavo žensk s pozitivnim izvidom testa HPV brez patoloških sprememb materničnega vratu. Na program smo ponovno umestili prikaze primerov iz prakse in igro vlog. Od tujih strokovnjakov se je letos prijazno odzval na povabilo k sodelovanju profesor Elmar A. Joura, vodilni raziskovalec za 9-valentno cepivo proti HPV. Profesor Joura je priznani ginekolog ter vodja kolposkopske klinike ter svetovalec na področju kolposkopije na Dunaju. Predstavil bo sodobne dokaze in lastne izkušnje s področja preprečevanja, diagnostike in zdravljenja anogenitalnih sprememb, ki jih povzročajo okužbe s HPV. Spregovoril bo tudi o lastnih izkušnjah v komunikaciji z ženskami ter o pomenu cepljenja proti HPV, testa HPV in kondoma v obdobju spremljanja žensk po zdravljenju predrakavih sprememb materničnega vratu.

Z letošnjim letom se je upokojila ena od ustanoviteljic programa ZORA in njena dolgoletna vodja, profesorica Maja Primic Žakelj. V uvodnem predavanju bo predstavila pot, ki jo je prehodila skupaj z ZORO, od prve ideje, do današnjih rezultatov. Pot ni bila kratka in tudi ne lahka, veliko je bilo negotovosti, sprejemati je bilo potrebno težke odločitve. Upamo in si želimo, da bomo tudi v prihodnje vsi skupaj dovolj modri, da se bomo znali na tej prelomnici, na kateri smo, pravilno odločati, ter da bo tudi Slovenija še naprej ostala na pravi poti k cilju Svetovne zdravstvene organizacije – na poti k eliminaciji raka materničnega vratu!

Urška Ivanuš
Vodja Državnega programa ZORA